ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੬੭ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੮੩]

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੨ ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ਬੰਦਨਾ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥੧॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਪੈ ॥ ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥੨॥ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗੇ ॥੩॥ ਪਰ ਧਨ ਦੋਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਫੇੜੇ ॥ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ ॥੪॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥੫॥੧॥੫੫॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੨ ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਾਗ ਦੇ ਬਾਰਵੇਂ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧=ਅਦੁੱਤੀ ੴ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ।

ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੱਤ ਹੈ ਉਸ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੜੀਆਂ ਮਸਾਣੀਆਂ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੰਭੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਿਸਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸਫਲੀ ਹੈ, ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ। ਕੋਈ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਣ ਕਿਸ ਦੇ ਗਾਏ ਹੋਏ ਸਫਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਤੁਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ:—

ਬੰਦਨਾ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਬੰਦਨਾ=ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ=ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਵਾ-ਜੇ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬੰਦ+ਨਾ=ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਪੈਣਗੇ। ਵਾ-ਜੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਹਰਿ=ਹਰੇਕ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਵਾ-ਜੇ ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਤੋਂ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰ। ਵਾ- *ਵੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ=ਹੇ ਭਾਈ! ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰ। ਵਾ-ਬੰਦਨਾ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੋ। ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ-ਗੁਣ ਇੱਕ ਖੂਬੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਕ ਗੁਣ ਦਾ, ਕੋਈ ੧੦, ੨੦ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ; ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਗਾਵਹੁ=ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਗੋਪਾਲ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ

* ਵੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ=ਇਕ ਸ਼ਬਦਲੰਕਾਰ ਇਸਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧ, ਸ਼ੋਕ ਅਨੰਤ ਆਦਿ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਦ ਨੂੰ ਅਨੇਕਵਾਰ ਉਸੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਵਰਤਣਾ। ਇਹ ਅਲੰਕਾਰ ਪੁਨਰੁਕਤਿ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਯੋਗ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਗਵਾਉਣ ਯੋਗ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਔਗੁਣ ਨੰਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਮਸ਼ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਧੱਕੇ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਨੂੰ ਲੋਕੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਅਤੇ ਅਉਗਣ ਹਨ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗੁਣ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਔਗਣ ਹੀ ਹੋਣ। ਭੈੜੇ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਔਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਲ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਕੰਡੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਹੈਂ ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਸਭ ਵਿਖੇ ਇਨ ਬਿਨ ਜੰਤ ਨ ਕੋਇ ॥**
ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੁਗੰਧ ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਪਰ ਕੰਟਕ ਭੀ ਹੋਇ ॥੨੫॥ [ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਅਧਿਆਇ ੧੧]

ਪਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਔਗੁਣ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗੁਣ ਅਨੰਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਧੂਰੇ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫਲ ਭੀ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਧੂਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਅਧੂਰਾ ਲਾਹਾ ਤੇ ਪੂਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪੂਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਸਲੋਕੁ ॥ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥**
ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੯੫]

੨. **ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਜਿਨਿ ਪੂਰੀ ਕਲ ਰਾਖੀ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੨੨]

੩. **ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥** [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੯੬]

੪. **ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ॥**
[ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੫੬]

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਕਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥

ਗੁਰਦੇਵਾ=ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੈ=ਉੱਚੇ ਭਾਗ ਹੋਣ। ਵਾ-ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਇਸੇ ਤੁਕ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾਪਣ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਭਾਗਿ=ਭੱਜ ਗਿਆ ਭਾਵ ਦੌੜ ਗਿਆ-ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. **ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਿਨਿ ਜਮ ਕਾ ਪੰਥੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥**
[ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੨੩]

੨. **ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਪਾਈਐ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥** [ਆਸਾ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੪੨੧]

੩. **ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਬੁਝਿਆ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥** [ਸਲੋਕ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੧੪੧੬]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ=ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਜੀਵ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਉੱਤਰ=

ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥੧॥

ਕੋਟਿ=ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਰਾਧ=ਪਾਪ-ਗੁਨਾਹ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਰੂਪ ਵਾ-ਪ੍ਰਤੱਖ ਧੰਨੇ ਵਾਂਗ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ-ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਹਰੀ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. **ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦਰਸਨਿ ਦੂਖੁ ਉਤਾਰਿਓ ॥** [ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੫੨੯]

੨. **ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟਹਿ ਜਨ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਰਸਿ ਗਾਈਐ ॥**

[ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੧੦]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ=ਸੋਗ ਦੀ ਅਗਨੀ ਜੋ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਕੌਣ ਬਚਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ=

ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਪੈ ॥
ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥੨॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁੰਦਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਰਾਪੈ=ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਜਨ=ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਸੋਗ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪਦੀ।

ਯਥਾ— ੧. **ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਨ ਧਿਆਇ ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਇਸੁ ਤਨ ਤੇ ਜਾਇ ॥**

[ਸੂਹੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੭੪੧]

੨. **ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਲਮਲ ਪਾਪ ਟਰੇ ॥** [ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੪੫੯]

੩. **ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਵਸਹਿ ਸੰਕਟ ਸਭਿ ਖੋਵੈ ॥** [ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੨੨]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ=ਦੁਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਉੱਤਰ=

ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗੇ ॥੩॥

ਜਿਸਨੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ=ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਭਉ=ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੰਗੇ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ=ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੀ ਉਪਾਅ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ=

ਪਰ ਧਨ ਦੋਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਫੇੜੇ ॥ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ॥੪॥

ਜਿਸਨੇ ਪਰਾਏ ਧਨ ਚੁਰਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਰੂਪ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਪ ਫੇੜੇ=ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਜੰਦਾਰੁ=ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਰੁ=ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ਵਾ-ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ=ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ=ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਝਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ=

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥੫॥੧॥੫੫॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਏ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਉਧਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੀ ਢੰਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਰੂਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਥੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਰਸ਼ਦ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਪੀਰ ਜਲਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ [ਜੁਲ ਜਲਾਲ] ਮਿਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ "ਕਦਮ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਰੱਦ ਬਲਾਈ" ॥ ਇਥੋਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਅਨਯਾਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਬਤਾਲੀ ਗੰਜ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਕੌਡੀਆਂ ਤੇ ਬਦਾਮਾਂ ਦਾ ਚੱਲਣ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਇਸਨੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਵੇਚਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਲਿੱਤੀ ਤਾਂ ਇਕ ਸੌਦਾਗਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪਇਆ ਮੰਗਣ ਲੱਗਾ, ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੇ ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰੁਪਇਆ ਪਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਸੀ ਉਹ ਕੱਢ ਲੈ। ਉਸਨੇ ਉਹ ਰੁਪਇਆ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹ ਕਨੀਜਕ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਉਸ ਕਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਭ ਕਬਰਾਂ ਪੁਟਾ ਛੱਡੀਆਂ। ਸਾਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾਮ ਬਰਕਤ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਰਤਾਰ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀ ਭੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਲੱਗਾ ਰਹੇ। ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੋਈ। ਪੀਰ ਜੁਲ ਜਲਾਲਦੀਨ ਭੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰੇ, ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰੀ ਤੇ ਪੀਰ ਬਹਾਵਲ ਆਦਿਕ ਭੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋੜ-ਕੰਕਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਕਾਰੂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਸਲਾਮ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਇਹ ਕੰਕਰੀਆਂ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਰੋੜਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਸੌਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਇਹ ਰੋੜ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਭੇਜਾਂਗੇ। ਕਾਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਭੇਜੋਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜਿਥੇ ਤੇਰੀ ਦੌਲਤ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੱਡੇ ਊਠ ਲੱਦੇ ਜਾਣਗੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰੋੜ ਵੀ ਚੱਲੇ ਜਾਣਗੇ ਕਈ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੂਈ ਅਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਲਵਾਂਗੇ। ਕਾਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ ਉਚਾਰਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਮਿਟ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਧਨ ਜਿਸ ਪਰਜਾ ਤੋਂ ਖੋਹਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਵੈਰਾਗ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝੀ ਤੇ ਅੰਤ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਬੁਝ ਗਈ ਤੇ ਮਨ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਬੁਝ ਗਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੯੮ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੮੫]

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਅਸਟਪਦੀਆ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੁਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਤ ਚੁਗਹਿ ਨਹੀ ਦੂਰੇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਾਵੈ ॥੧॥ ਕਿਆ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਛਪੜੀ ਨਾਇ ॥ ਕੀਚੜਿ ਡੂਬੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਨ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿ ਰਸ ਚਾਖੇ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ॥੨॥ ਸਰਵਰ ਹੰਸਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ॥ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਆਦਰੁ ॥੩॥ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਬੈਸੇ ॥ ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਕਹਹੁ ਕੋਊ ਕੈਸੇ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਸਚੇ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥ ਆਨੰਦ ਮੂਲੁ ਅਨਾਥ ਅਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਣਹਾਰੇ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ ਪਗੁ ਧਾਰੇ ॥੫॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ ॥ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਵੈ ॥ ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ॥੬॥ ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ ॥ ਧੀਰਜ ਧਰਮੁ ਧਰਣੀਧਰ ਟੇਕ ॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਏ ॥ ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ ਜੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਏ ॥੭॥ ਸਾਚੇ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭਰਮ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਅਨੂਪੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸਾਚੁ ਸਰੂਪੁ ॥੮॥੧॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਅਸਟਪਦੀਆ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਾਗ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਅੱਠ ਪਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :—**੧**=ਅਦੁੱਤੀ **ੳ**=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ **ਸਤਿ**=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ **ਗੁਰ**=ਚੇਤਨ **ਪ੍ਰਸਾਦਿ**=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਇਸ ਮੰਗਲ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਬਾਨੀ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਬੇਨਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੈਸਾ ਹੈ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਵਿਦਿਆ ਮਾਰਤੰਡ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਨੀ ਹੈ :—

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਆਈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਓ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਲੈ ਚਲੀਏ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਾਂ ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ, ਰਮਣੀਕ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ ਜਾਈਏ ਜੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਇਥੇ ਨਾਂ ਹੋਵੇ।

ਯਥਾ— **ਊਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ ਜਉ ਈਹਾਂ ਨ ਹੋਇ ॥** [ਬਸੰਤੁ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੯੫]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਪਾ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਕੈਸੀ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਹਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਇਸ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ :—ਜਿਹੜੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਝੀਲ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੧੫੩੦੦ ਫੁੱਟ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਤੇ ਹੈ, ੫੦-੬੦ ਮੀਲ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਵੀਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪੁਰਾਣਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਾਯੂ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਸਿੱਟਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚਾਰ ਝੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆਂ ਗਿਆ। ਇਹ ਚਾਰ ਝੀਲਾਂ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਅਰਣੋਦ, ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਤੋਦ, ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ। ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਵੀਚਾਰ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮੇਲ ਖਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ ॥

ਗੁਰੂ ਸਹਿਬ ਹੀ ਸਾਗਰੁ=ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ। ਵਾ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਰਤਨ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾ-ਸੁੱਧਤਾ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ, ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਰਤਨ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਵਾਹਰ, ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਮਣੀਆਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾ-ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਭਰਪੂਰੇ=ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ। ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਹੰਸ ਮੋਤੀ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਹੰਸ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ :—

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਤ ਚੁਗਹਿ ਨਹੀ ਦੂਰੇ ॥

ਸੰਤਾਂ ਰੂਪ ਹੰਸ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਚੋਗੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਹਿਬ ਵਾ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੰਸ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਸਰਵਰ ਹੰਸ ਧੁਰੇ ਹੀ ਮੇਲਾ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਣਾ ॥**
ਸਰਵਰ ਅੰਦਰਿ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ ਸੋ ਹੰਸਾ ਕਾ ਖਾਣਾ ॥ [ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੯੫੬]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਅੰਤਰੀਵ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਰੂਪ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੈਸਾ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਨਿਆਈ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪ ਹੰਸ ਐਸੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਗੁਰੁ ਸਰਵਰੁ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰੁ ਹੈ ਵਡਭਾਗੀ ਪੁਰਖ ਲਹੰਨਿ੍॥**
ਸੇਵਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਿਆ ਸੇ ਹੰਸੁਲੇ ਨਾਮੁ ਲਹੰਨਿ॥ [ਸੂਹੀ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੭੫੭]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮਾਣਿਕ ਮੋਤੀ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ॥**
ਗੁਰਮੁਖੁ ਵੰਸੀ ਪਰਮ ਹੰਸ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰਮੱਤ ਅਡੋਲਾ॥
ਖੀਰਹੁੰ ਨੀਰ ਨਿਕਾਲਦੇ ਗੁਰਮੁੱਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਨਿਰੋਲਾ॥
ਗੁਰਮੁੱਖ ਸੱਚ ਸਲਾਹੀਐ ਤੋਲ ਨ ਤੋਲਨਹਾਰ ਅਤੋਲਾ॥
ਮਨਮੁਖ ਬਗਲ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਜੀਆਂ ਖਾਇ ਅਬੋਲਾ॥
ਹੋਇ ਲਖਾਉ ਟਿਕਾਇ ਜਾਹਿ ਛੱਪੜ ਉਹ ਪੜੈ ਮੁਹ ਚੋਲਾ॥
ਸੱਚ ਸਾਊ ਕੂੜ ਗਹਿਲਾ ਗੋਲਾ॥੪॥ [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੦ ਪਉੜੀ ੪]

ਹਰਿ ਰਸੁ ਚੁਗਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ॥

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਹੰਸ ਨਾਮ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਾਵੈ॥੧॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੰਸ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਆ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਛਪੜੀ ਨਾਇ॥
ਕੀਚੜਿ ਡੂਬੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬਾਗੁ=ਬਗੁਲਾ ਬਪੁੜਾ=ਵਿਚਾਰਾ ਛਪੜੀ ਵਿੱਚ ਨਹਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਛਪੜੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਚਿੱਕੜ ਹੀ ਲਗੇਗਾ। ਚਿੱਕੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਮੈਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਖੰਡੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਬਪੁੜਾ=ਵਿਚਾਰਾ ਬਗਲਾ ਕੁਸੰਗਤ ਰੂਪ ਛੱਪੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਜਿਥੇ ਮੋਹ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਮੱਛੀਆਂ ਤਾਈਂ ਹੀ ਤੱਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਖੰਡੀ ਨੂੰ ਬਗਲੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਨ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੀ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਰੋਕ-ਰੋਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਧਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ-ਜੋ ਮਨ ਰੂਪ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਰਖਿ-ਰਖਿ=ਰੋਕ-ਰੋਕ ਕੇ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਵਾ-ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਦੇ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦ੍ਵੈਤ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿ ਰਸ ਚਾਖੇ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ॥੨॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਚਾਖੈ=ਛਕਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਵਣ ਜਾਣ=ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਸਰਵਰ ਹੰਸਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਮਾਇ ॥

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਰੂਪ ਹੰਸ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ? ਉਹ ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜ ਸਮਾਇ=ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ।

ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ॥
ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਆਦਰੁ ॥੩॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਹੰਸੁ=ਸੰਤ ਜਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੰਸ=ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਆਪਕ ਹਨ। ਵਾ :—ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਹਨ ਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਆਪਕ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਆਦਰੁ=ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਥਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ-ਹੰਸ=ਸੰਤ ਜਨ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਕੱਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਗਰੁ=ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਬੈਸੇ ॥ ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਕਹਹੁ ਕੋਊ ਕੈਸੇ ॥

ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਕ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜੋਗੀ ਇਸਥਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ : ਸੁੰਨ=ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁੰਞ ਹੈ। ਜੋਗੀ=ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਸਥਤ ਹੈ। ਉਸ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ=ਨਾਰਿ=ਮਾਇਆ ਪੁਰਖੁ=ਈਸ਼ਵਰ; ਵਾ ਨਾਰਿ=ਅਵਿਦਿਆ ਤੇ ਜੀਵ ਪੁਣਾ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਹੁ ਕੋਊ ਕੈਸੇ=ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਕੈਸਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੈਸਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਜੋਤਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਸਚੇ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥

ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਣਾਂ=ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਸੁਰਿ=ਦੇਵਤੇ, ਨਰ=ਮਨੁੱਖ, ਨਾਥ=ਜੋਗੀ, ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਦੀ ਸਰਣਾਈ=ਸਰਨਿ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ=ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਆਨੰਦ ਮੂਲੁ ਅਨਾਥ ਅਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਜੋ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲੁ=ਸੋਮਾਂ ਹੈ ਅਨਾਥ ਅਧਾਰੀ=ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਅਧਾਰੀ=ਆਸਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਡੋਲ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਣਹਾਰੇ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ ਪਗੁ ਧਾਰੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਪਗੁ ਧਾਰੇ=ਸਤਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਛਲ=ਪਿਆਰੇ ਭੈ=ਡਰ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ ॥ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ ॥

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨਿਕ ਜਤਨ=ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ=ਮੌਤ ਸਤਾਉਂਦੀ ਭਾਵ ਦੁਖੀ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ=ਮੌਤ ਦਾ ਲੇਖ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਖਾ ਕੇ ਇਸ ਮੰਡਲ=ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਏ=ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਵੈ ॥ ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ॥੬॥

ਮਨਮੁਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁਬਿਧਾ=ਦਵੈਤ ਵਿੱਚ ਲਗ ਕੇ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਵਿਆਰਥ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪੁ=ਆਪਣੇ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਵਾ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਿ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ ॥ ਧੀਰਜ ਧਰਮੁ ਧਰਣੀਧਰ ਟੇਕ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਬ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕਹਤਉ=ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੜਤਉ=ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਧਰਣੀਧਰ=ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਵਾ ਗੁਰਮੁਖ ਇਕ ਦਾ ਜਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਰੂਪ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਣੀਧਰ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਧੀਰਜ ਤੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਏ ॥
ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ ਜੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਏ ॥

ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ=ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨਾ ਵਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਜਮ ਰੱਖਣਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਰਿਦੈ ਸਮਾਏ=ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਤੀਆਏ=ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਚਉਥੇ ਪਦ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਾਚੇ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭਰਮ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਨਿਰਮਲ=ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਵਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਰਮ=ਭਟਕਣਾ ਤੇ ਭਉ=ਡਰ ਸਹਿਮ ਭਾਗੈ=ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਅਨੂਪੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸਾਚੁ ਸਰੂਪੁ ॥੮॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸੁਰਤਿ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਦਿ=ਮੁਢ ਰੂਪ ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੱਤ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਚੈ=ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com